

Original Article

The Impact of Religious Sensitivity of the Citizens on Environmental Ethics

Ghasem Zarei^{1*}, Rasool Ostadi², Ramin Rakhsha³

1. Assistant Professor of Management, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. (Corresponding Author)

Email: info@drz.ir

2. MSc Student of MBA, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

3. MSc Student of MBA, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Received: 5 Mar 2018   Accepted: 19 May 2018

Abstract

Background and Aims: Today the healthy environment and its maintenance are one of the most important issues. The crises resulted from environmental harms are widespread and irreversible. Observing the principles of environmental ethics and its impact from the religious sensitivity of citizens can help to protect the environment and control it. The purpose of this study was to investigate the effect of religious sensitivity on environmental ethics.

Materials and Methods: This research is descriptive-analytic study with quantitative approach. Target population were the citizens of Tabriz and Mashhad cities. 431 subjects were recruited to the study by available sampling during the summer of 2018. The impact of both internal and external dimensions of religious sensitivity was studied on the environmental ethics. Data were collected using Allport's religious sensitivity questionnaire (1967) and Moghimi and Ramadan's environmental ethics questionnaire (2011). Statistical analysis was performed using path analysis and structural equations by SPSS and Amos softwares.

Findings: The results of factor analysis and structural equations showed that religious sensitivity (internal and external dimensions) affects environmental ethics ($p=0.001$). Path coefficient for the relationship between external religious sensitivity and internal religious sensitivity with environmental ethics was 0.34 and 0.27, respectively

Conclusion: Given the impact of religious sensitivity on environmental ethics, it is recommended to refer the related Islam verses and narratives in order to develop affection towards observing of environmental ethics norms in the citizens.

Keywords: Religious Sensitivity; Environmental Ethics; Internal Religiosity; External Religiosity

Please cite this article as: Zarei G, Ostadi R, Rakhsha R. The Impact of Religious Sensitivity of the Citizens on Environmental Ethics. *Bioethics Journal* 2018; 8(28): 17-25.

تأثیر حساسیت مذهبی شهروندان بر اخلاق زیست‌محیطی

قاسم زارعی^{۱*}، رسول استادی^۲، رامین رخشا^۳

۱. استادیار، گروه مدیریت و اقتصاد، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسؤول) Email: info@drgz.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

دریافت: ۱۳۹۷/۱/۱۶ پذیرش: ۱۳۹۷/۳/۲۹

چکیده

زمینه و هدف: مسأله محیط زیست سالم و حفاظت از آن یکی از مهم‌ترین مسائل روز می‌باشد. بحران‌های حاصل از آسیب‌های زیست‌محیطی گسترده و غیر قابل برگشت می‌باشند و رعایت اصول اخلاق زیست‌محیطی و تأثیرپذیری آن از حساسیت مذهبی شهروندان می‌تواند به حفظ و کنترل آن کمک کند. از این رو پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی انجام شده است.

مواد و روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه کمی از نوع توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری آن را شهروندان شهرهای تبریز و مشهد تشکیل می‌دادند. حجم نمونه آماری به تعداد ۴۳۱ نفر برآورد و نمونه‌گیری به شیوه در دسترس در دی ماه سال ۱۳۹۶ انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد حساسیت مذهبی Allport (۱۹۶۱ م.) و پرسشنامه اخلاق زیست‌محیطی مقیمی و رمضان (۱۳۹۰ ش.) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل آماری از روش تحلیل مسیر و معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تحلیل عاملی و معادلات ساختاری نشان داد که حساسیت مذهبی (درونی و بیرونی) بر اخلاق زیست‌محیطی تأثیر معنی‌دار دارد ($p=0.001$). ضریب تأثیر این رابطه بین حساسیت مذهبی بیرونی و اخلاق زیست‌محیطی ۰/۳۴ و بین حساسیت مذهبی درونی و اخلاق زیست‌محیطی ۰/۲۷ به دست آمد.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأثیر حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی، پیشنهاد می‌گردد برای افزایش گرایش شهروندان به رعایت هنجارهای اخلاق زیست‌محیطی، از آیات و روایات مذهبی استفاده شود.

واژگان کلیدی: حساسیت مذهبی؛ اخلاق زیست‌محیطی؛ مذهبیت درونی؛ مذهبیت بیرونی

مقدمه

در عصر حاضر جامعه بشری در بحران زیست‌محیطی قرار دارد و این بحران زندگی تمامی گونه‌های حیات این سیاره را تهدید می‌کند (۱). بی‌هیچ تردیدی در دوره معاصر، زمین در اشکال مختلفی رو به تخریب و آلودگی قرار دارد (۲) و بخش عمده این تخریب ناشی از رفتار انسان‌ها است. یافته‌های دانشمندان نشان می‌دهد که رفتارهای واقعی انسان از ذهنیت او نشأت می‌گیرد و روان آدمی منبع تمامی تفکرات، حالات و کردار اوست؛ مثلث محیط، اخلاق و مذهب سازنده ذهنیت افراد است (۳). با توجه به اهمیت تأثیر باورهای اخلاقی و ارزش‌های مذهبی بر رفتار انسان نسبت به دیگران و از جمله رابطه با سایر موجودات و گیاهان توسط جوامع انسانی (۴) امروزه تأکید بر این است که راه حل بحران‌های زیست‌محیطی در بازگشت مجدد به سنت و ادیان و جستجو در میان آموزه‌های دینی می‌باشد (۵).

مطابق نتایج پژوهش Stickranto و Marion عواملی مانند پیشینه فرهنگی و مهارت‌های مدیریتی در توضیح ارتباط محیط با مردم مؤثر است (۶). بدون شک بحران‌های محیط زیستی معاصر، زاینده‌های اندیشه‌های مادی‌نگر، توسعه‌طلب، سلطه‌جو و در یک کلام معلول کژاندیشی فکری و جهالت عملی انسان در جهان است (۷). اکثریت مردم جامعه ما معتقد به دین مبین اسلام هستند؛ دینی که در مورد همه مسائل، از جمله اخلاق زیست‌محیطی و عمران و آبادانی، فرامین و رهنمودهای خاصی دارد. بر طبق آیات قرآن، سوره هود، آیه ۶۱، خداوند به انسان قدرت و امکانات لازم را داده و او را مکلف به عمران و آبادانی زمین نموده است.

ژرف‌ترین بصیرت‌ها درباره طبیعت و محیط زیست را در ادیان می‌توان یافت. در طول تاریخ، ادیان مختلف از طریق احکام دینی (شریعت) خویش دستورالعمل‌هایی برای زندگی بشر تدوین کرده‌اند که به طور مستقیم یا غیر مستقیم به حفظ و صیانت از محیط زیست کمک نموده است (۸). بسیاری بر این باورند که بحران محیط زیستی در واقع یک بحران معنوی و دینی است. بنابراین می‌توان راه حل بحران‌های محیط

زیستی را در بازگشت مجدد به سنت ادیان جستجو شود (۴)، ۵، ۹).

بر اساس دیدگاه Allport و Ross (۱۹۶۷ م.) بررسی حساسیت مذهبی قابل انجام است (۱۰). منظور از حساسیت درون دینی بعد اعتقادی یا باور دینی است، مانند اعتقاد به خدا، دوزخ، بهشت و جهنم. در حساسیت درونی، مذهب به عنوان انگیزه‌ای غالب در زندگی اجتماعی به کار می‌رود. برای اشخاص با حساسیت درونی مذهبی، نیازهای غیر دینی، هرچند مهم باشند، فاقد اهمیت و ارزش غایی هستند. منظور از حساسیت برون‌دینی بعد مناسکی یا اعمال و رفتارهای دینی است، مانند نماز، روزه و حج در اسلام (۱۱).

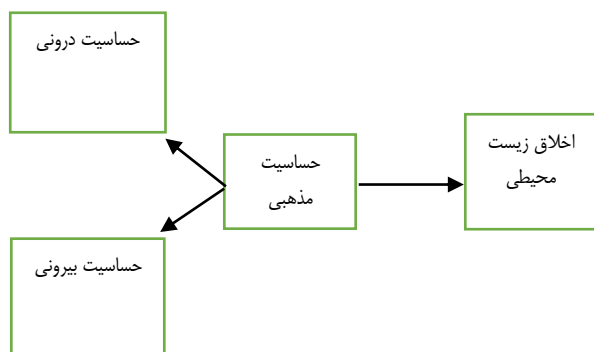
به عقیده اریکسون مذهب کهن‌ترین و قوی‌ترین نهادی است که باعث ظهور و بروز اطمینان و تعهد به یک ایدئولوژی می‌شود (۱۲). در همین راستا King (۱۳) نیز در چارچوبی مفهومی پیشنهاد می‌کند که مذهب از طریق ایجاد زمینه‌های ایدئولوژیکی، اجتماعی و معنوی می‌تواند بر ابعاد اکتشاف و تعهد تأثیر بگذارد. به بیان Hallahmi و Arjil (۱۹۹۷ م.) وجه مشترک تمامی تعاریف مذهب اعتقاد و باور به وجودی متعالی است که الزامات خاصی را در رفتارها و تجربیات فرد به همراه دارد (۱۴). مطابق دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی معنای اصطلاحی دین «مجموعه عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی است که برای اداره امور جامعه انسانی و پرورش انسان‌هاست» (۱۵).

اخلاق جمع خلق به معنای صفت نفسانی پایدار است. اخلاق در دین جایگاه والایی دارد، به گونه‌ای که پیامبر اکرم هدف بعثت خود را تتمیم مکارم اخلاقی برشمردند (۱۶). اخلاق زیست‌محیطی، یکی از شاخه‌های فلسفه کاربردی است که با ارزش‌ها، باورها و گرایش‌ها سر و کار دارد؛ در بهترین حالت، می‌توان آن را یک فرایند اصول‌نهاد در نظر گرفت که به دنبال ارائه راه حل‌های اخلاقی برای مشکلات زیست‌محیطی است. اخلاق زیست‌محیطی با دغدغه‌های جهانی، مانند رابطه انسان با محیط زیست، درک انسان نسبت به مسؤولیت در برابر محیط زیست و تعهد به حفظ منابع برای نسل‌های آتی سر و کار دارد (۱۷).

است. بر این اساس و با توجه به خلا مفهومی موجود، مطالعه حاضر با هدف تعیین تأثیر حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی انجام شده است.

۱- الگوی مفهومی پژوهش

اخلاق زیست‌محیطی به عنوان اصلی‌ترین موضوع برای مدیریت مشکلات زیست‌محیطی مطرح است (۳۱). یکی از عوامل، میزان تأثیرپذیری محیط زیست از انسان‌های دارای حساسیت‌های مذهبی متفاوت است که می‌تواند در پیشگیری از تخریب محیط زیست به مؤسولین کمک کند (۲۸). باید دید که آیا میزان دین‌داری مردم می‌تواند در این عامل مهم تأثیرگذار باشد یا خیر؟ برای یافتن این عامل، دو بعد حساسیت درونی و بیرونی مذهب را جداگانه مورد بررسی قرار داده و میزان تأثیرگذاری هر دو بعد، مشخص می‌شود. بر اساس شکل ۱، متغیر مستقل دارای دو بعد حساسیت مذهبی درونی و بیرونی می‌باشد که تأثیر آن‌ها به صورت جداگانه و توأم بر اخلاق زیست‌محیطی سنجیده می‌شود.

شکل ۱: مدل مفهومی تأثیر حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی

مواد و روش‌ها

این پژوهش کمی از نوع توصیفی - تحلیلی است. جامعه پژوهش را تمامی شهروندان شهرهای مشهد با تعداد ۳/۲۸۰/۳۶۸ نفر و تبریز با تعداد ۱/۷۲۴/۳۶۹ نفر بر اساس گزارش مرکز آمار ایران تشکیل می‌دادند. حداقل حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر برآورد گردید. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد حساسیت مذهبی آلپورت و پرسشنامه استاندارد اخلاق زیست‌محیطی مقیمی و رمضان

برخی از محققان به طور صریح بیان می‌دارند که بحران‌های زیست‌محیطی در جهان امروز، در حقیقت یک بحران ارزشی و اخلاقی است و راه حل اخلاقی را می‌طلبد (۱۸). به طور کلی می‌توان گفت که افول ارزش‌های انسانی از جمله ارزش‌های اخلاقی یکی از علل افزایش بحران‌های زیست‌محیطی است (۱۹-۲۰)، لذا یکی از راه حل‌های پیشنهادی برای حل مشکلات، ارتقای اصول و منش‌های اخلاقی در بین افراد است (۲۱-۲۲).

محققان رابطه مفاهیم مختلفی همچون سرمایه اجتماعی (۲۳) و خداباوری و دینداری (۸، ۲۷-۲۶) را با مسائل مرتبط با اخلاق زیست‌محیطی مورد تأیید قرار داده‌اند. مطابق دیدگاه Rice (۲۰۰۶ م.)، میزان حساسیت مذهبی، رابطه مستقیم و معناداری با میزان رفتارهای محیط زیست دوستانه در افراد دارد (۲۸). Biel و Nilsson (۲۰۰۵ م.) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که افرادی که طبیعت را مقدس می‌دانند، تمایل بیشتری به انجام رفتارهای سبز و حامی محیط زیست دارند (۲۹). خرید محصولات سازگار با محیط زیست، محصولاتی با هدف حداقل‌سازی اثرات زیست‌محیطی، خرید از شرکت‌هایی با شهرت خوب از لحاظ حفظ محیط زیست و یا محصولاتی که تولید آن دلالت بر زیست تخریب ناپذیر بودن دارند، مانند کربن خنثی و یا ورودی‌های بازیافت شده، می‌تواند از جمله اقدامات حافظان محیط زیست باشد (۳۰).

شواهد نشان می‌دهد در ایران نگرانی مردم در رابطه با مسائل و مشکلات محیط زیستی افزایش یافته است و اخلاق محیط زیستی و دوستدار محیط زیست موضوعیت یافته است. از آنجا که نگرش نسبت به مسائل و مشکلات زیست‌محیطی و رفتارهای محیط زیست دوستانه و همچنین عواملی که موجب ترغیب مصرف‌کنندگان به خرید محصولات سبز می‌شود، در تمام فرهنگ‌ها و در بین مردم تمام کشورها یکسان نیست (۹)، ضروری است که این موضوع در کشورمان ایران، مورد پژوهش قرار گیرد. بر این اساس و با توجه به اهمیت محیط زیست، ضرورت دارد که عوامل مؤثر بر اخلاق زیست‌محیطی مورد شناسایی قرار گیرد. یکی از این عوامل که در ادبیات تحقیق نیز مورد تأکید قرار گرفته است، حساسیت مذهبی

در هنگام خرید به نوع بسته‌بندی کالا از لحاظ قابل بازیافت بودن و یا تجزیه پذیر بودن توجه می‌کنم.	۰/۶۵	۰/۰۰۱
در یک ماه آینده، معیار من برای انتخاب و خرید کالا، کم بودن میزان آلودگی آن‌ها خواهد بود.	۰/۵۹	۰/۰۰۱

برای پایایی پرسشنامه از روش پایایی مرکب در کنار آلفای کرونباخ استفاده شد که ضرایب آن در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: ضرایب آلفای کرونباخ پرسشنامه‌ها

آلفای کرونباخ	ضریب پایایی مرکب (CR)	متغیرهای پژوهش
۰/۸۶	۰/۸۹	اخلاق زیست‌محیطی
۰/۷۷	۰/۸۱	حساسیت مذهبی درونی
۰/۷۸	۰/۸۲	حساسیت مذهبی بیرونی

نمونه‌گیری به روش در دسترس و در بازه زمانی دی ماه ۱۳۹۶ انجام گرفت. از تعداد ۶۲۰ پرسشنامه توزیع شده، ۵۴۰ پرسشنامه جمع‌آوری گردید که از این میان تعداد ۴۳۱ پرسشنامه کامل و قابل استفاده بود. برای تجزیه و تحلیل آماری از روش تحلیل مسیر و معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله حاصل طرح پژوهشی مصوب "دانشگاه محقق اردبیلی" به شماره ۱۷۵۰ می باشد. پس از توضیح اهداف پژوهش و اطمینان‌دهی درباره محرمانگی اطلاعات، رضایت شفاهی شرکت‌کنندگان کسب گردید.

یافته‌ها

بیشتر افراد مورد مطالعه را زنان، افراد گروه سنی ۲۰ تا ۳۰، با مدرک کارشناسی و سطح درآمد ماهیانه کم‌تر از ۵۰۰ هزار تومان تشکیل می‌دادند (جدول ۳).

(۱۳۹۰ ش.) با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. جدول ۱ سؤالات پرسشنامه، بار عاملی حاصل از تأیید عاملی و مقدار معناداری را نشان می‌دهد. همچنین نتایج بارهای عاملی و ضرایب معناداری بارهای عاملی در این جدول مشخص شده‌اند. با توجه به مقادیر به دست‌آمده در این جدول می‌توان گفت که تمامی سؤالات مورد تأیید قرار گرفته‌اند و سؤالات تحقیق گویه‌های مناسبی برای اندازه‌گیری متغیرها می‌باشند.

جدول ۱: سؤالات متغیرها، بار عاملی و مقدار ضریب معناداری مربوطه

متغیر	گویه‌ها	بار عاملی	مقدار معناداری
حساسیت بیرونی	یکی از دلایل این‌که من به مراسم و آیین‌های مذهبی می‌روم این است که چنین حضوری به استحکام روابط اجتماعی و شهرت من در اجتماع کمک می‌کند.	۰/۹	۰/۰۰۱
	من عمدتاً به این دلیل به اماکن مذهبی می‌روم که در چنین اماکنی از ملاقات افرادی که آن‌ها را در آنجا می‌شناسم، لذت می‌برم.	۰/۸	۰/۰۰۱
	من پیرامون مذهب خود مطالعات زیادی انجام می‌دهم.	۰/۶۸	۰/۰۰۱
حساسیت مذهبی	فکر می‌کنم تنها در هنگام غم‌ها و ناراحتی‌هاست که نماز و دعا به من بیشترین آسودگی و آرامش را می‌بخشد.	۰/۸۴	۰/۰۰۱
	گاهی به منظور دستیابی به حمایت اجتماعی و منافع اقتصادی، اعتقادات مذهبی خود را نادیده می‌گیرم.	۰/۹۲	۰/۰۰۱
	هدف اصلی دعا و نیایش دستیابی به حمایت و آرامش می‌باشد.	۰/۸	۰/۰۰۱
مصرف‌سبز	تمایل به خرید محصولاتی دارم که اثر منفی کم‌تری روی محیط زیست دارد.	۰/۹۱	۰/۰۰۱
	در هنگام خرید به گواهی ایمنی زیست‌محیطی کالا توجه می‌کنم.	۰/۹۵	۰/۰۰۱
	در هنگام خرید از شرکتی خرید می‌کنم که در برابر محیط زیست احساس مسؤولیت دارند.	۰/۸۷	۰/۰۰۱

راه‌کارهای قرآنی می‌توانند در توسعه اخلاق زیست‌محیطی به کار روند (۲۶). فهیمی و مشهدی (۱۳۸۸ ش.) نیز ضرورت رویکرد انسان طبیعت‌محور با الهام از آموزه‌های دینی را مطرح نمودند (۲۷). بنابراین حساسیت به اجرای راه‌کارهای اسلامی و قرآنی می‌تواند نوعی حساسیت مذهبی بیرونی در نظر گرفته شود. نظر به اعتقادات مذهبی جامعه ایرانی، یافته‌ها پیشنهاددهنده، آموزش مبتنی بر آموزه‌های مذهبی برای ترویج اخلاق زیست‌محیطی می‌باشند.

از نقاط قوت این مطالعه می‌توان به حجم نمونه بالای آن و از محدودیت‌های آن می‌توان به نمونه‌گیری به روش در دسترس و عدم بررسی نقش متغیرهای مداخله‌گر اشاره نمود. پیشنهاد ما برای مطالعات بعدی، انجام تحقیقات مشابه در سطح سازمانی و نیز بررسی نقش تعدیل‌گر متغیرهایی همچون هزینه‌های رعایت اخلاق زیست‌محیطی برای سازمان‌ها و نیز تحلیل شفافیت اخلاق زیست‌محیطی در کنار نوع مالکیت سازمانی (دولتی یا خصوصی) است.

نتیجه‌گیری

بر اساس تأثیر معنی‌دار حساسیت مذهبی شهروندان بر اخلاق زیست‌محیطی، پیشنهاد می‌شود برای سوق‌دادن مردم به سمت اخلاق زیست‌محیطی از آموزه‌های مذهبی و برنامه‌های تبلیغاتی برای پرورش منش‌های اخلاقی و به همان اندازه، ایجاد قصد رفتار اخلاقی و رعایت هنجارهای اخلاقی در رفتار با محیط زیست استفاده گردد.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از تمامی کسانی که ما را در انجام این تحقیق یاری نمودند و شرکت‌کنندگان در مطالعه قدردانی می‌گردد. تعارض منافع وجود ندارد.

در ادامه معناداری ضرایب به دست‌آمده مورد آزمون قرار گرفت. بر اساس ضرایب موجود، تأثیر حساسیت مذهبی بیرونی و حساسیت مذهبی درونی بر روی اخلاق زیست‌محیطی تحقیق مورد تأیید قرار گرفت.

بحث

این پژوهش با هدف تعیین تأثیر حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی انجام شد و یافته‌ها تأثیر معنی‌دار حساسیت مذهبی بر اخلاق زیست‌محیطی را تأیید نمود.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حساسیت مذهبی درونی بر اخلاق زیست‌محیطی تأثیر دارد. اخلاق در اسلام فضیلت‌گرا است و بر توسعه منش‌های اخلاقی در فرد و نه فقط عمل اخلاقی تأکید دارد. عبدالله‌رش و همکاران (۱۳۹۶ ش.) به این نتیجه رسیدند که تربیت منش‌های اخلاقی مبنای طیفی از نگرش‌ها و رفتارهای مطلوب و هماهنگ با محیط زیست است که ضامن بقای نوع بشر است (۳۲). بر این اساس می‌توان گفت حساسیت مذهبی درونی در بروز رفتارهای اخلاقی تأثیر می‌گذارد. پژوهش Rice (۲۰۰۶) نیز رابطه مستقیم و معنادار بین تعصب مذهبی و رفتارهای محیط زیست دوستانه را تأیید نمود (۲۸). همچنین Biel و Nilsson (۲۰۰۵ م.) به این نتیجه رسیدند که افرادی که به تقدس طبیعت اعتقاد دارند، تمایل بیشتری به انجام رفتارهای سبز و حامی محیط زیست دارند (۲۹). پژوهش نبوی و شهریار (۱۳۹۳ ش.) نیز نشان داد که خداپاوری می‌تواند رهیافت فراگیری نسبت به تعامل انسانی با محیط زیست طبیعی را فراهم کند (۸).

بر اساس نتایج پژوهش حاضر، حساسیت مذهبی بیرونی بر اخلاق زیست‌محیطی تأثیر دارد. اخلاق زیست‌محیطی نوعی مسؤولیت اجتماعی است که انسان در مقابل طبیعت دارد. مطابق با پژوهش قاسمی و همکاران (۱۳۹۷ ش.) دینداری بر مسؤولیت اجتماعی تأثیر دارد (۲۴). می‌توان گفت که حساسیت مذهبی بیرونی به صورت مسؤولیت‌پذیری اجتماعی سبب حفاظت آنان از محیط زیست می‌گردد. پارسا و همکاران (۱۳۹۵ ش.) به این نتیجه رسید که اسلام می‌تواند برای نجات طبیعت به کار رود (۲۵). نجف‌لو و همکاران بیان کردند که

References

1. Ahmadi M. An Analysis of the Impact of Social Capital on the Environmental Ethics of Villagers: Case study: Chayparareh Bala. Zanjan Township. *Geography and Planning* 2017; 21(61): 19-35. [Persian]
2. Mohammadzadeh R. Study of the status of nature in modernity and face-to-face challenges with an emphasis on the cities of Iran. *Geography and Planning* 2014; 18(48): 245-278. [Persian]
3. Najjarzadeh R, Rezagholizadeh M, Zivdari M. Formation of economic systems based on Islamic ethics and capitalism. *Journal of Iran Economic Essays* 2008; 5(10): 7-37. [Persian]
4. Dwivedi OP. This Sacred Earth: Religion, Nature, Environment. 1st ed. New York: Routledge Publication; 1996.
5. Mohaqeq Damad SM. Environmental Theology. *Nameh of Academy of Sciences* 2001; 7(17): 7-30. [Persian]
6. Salehi S. Study of social and cultural factors affecting environmental protection in Karaj city. [Master's degree thesis]. Tehran: Islamic Azad University of Tehran North; 2006. [Persian]
7. Amigh M, Hosseini F. Environmental ethics in Islam. 1st ed. Tehran: Mash'ar Publication; 2006. [Persian]
8. Nabavi SA, Shahriyari M. Religion, Ethics and Environment. *Human and Environment* 2016; 12(2): 69-83. [Persian]
9. Arfa K. Self-Modification. 3rd ed. Tehran: Feyz Kashani Publication; 1989. [Persian]
10. Allport GW, Ross MJ. Personal orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology* 1967; 5(4): 432-443.
11. Dezutte J, Huotsebaut D. Religiosity and Mental Health: A Further Exploration of the Relative importance of Religious Behavior vs. religious attitudes. *Personality and Individual Difference* 2006; 40(4): 807-818.
12. Erikson EH. Insight and responsibility. 1st ed. New York: Norton; 1964.
13. King PE. Religion and Identity: the role of Ideological, Social, and spiritual contexts. *Applied Development Science* 2003; 7(3): 197-204.
14. Spilka B, Hood JR, Hunsbergen B, Gorsuch R. Psychology of religion: an empirical Approach. 3th ed. New Jersey: Prentice-Hall Publication; 2003.
15. Javadi Amoli A. Sharia in the mirror of consciousness. 7th ed. Qom: Asra Publication; 2008. [Persian]
16. Masoumnia GA. Economic ethics (bases of insight, doctrines and works). *Islamic Economics* 2007; 7(26): 119-148. [Persian]
17. Pojman LP, Pojman P. Environmental Ethics: Readings in Theory and Application. 6th ed. California: Wadsworth Publishing Company; 2007.
18. Mahboobi M, Ramezani N. Assessment of environmental ethics of villagers in Golestan province. *Ethics in Science and Technology* 2011; 6(3): 58-67. [Persian]
19. Fabinyi M. Fishing for fairness: poverty, morality and marine resource regulation in the Philippines. Canberra: Anu E Press; 2011. p.1-4.
20. Haghshenas M, Zakeri S. Searching the environmental ethical concepts in Islamic edifications. *Ethics in Science and Technology* 2008; 1(2): 23-31. [Persian]
21. Taylor PW. Respect for nature: a theory of environmental ethics. Princeton: Princeton University Press; 2011. p.3.
22. Weston A. The incomplete Eco philosopher: essays from the edges of environmental ethics. Albany: NY State University of New York Press; 2009. p.3-8.
23. Ahmadi M. Analysis of the effects of social capital in environmental ethics of villagers, case study: Upper Chaipareh district, Zanjan. *Geography and Planning Journal* 2016; 21(61): 19-35. [Persian]
24. Ghasemi M, Baadsar M, Fathi S. studying the moderating role of religiosity in the analysis of effective factors on social responsibility of students. *Applied sociology Publication* 2018; 29(1): 189-206. [Persian]
25. Parsa A. The critique of the "Lane White" perspective on the issue of environmental crisis based on an Islamic anthropological basis. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development* 2016; 43(4): 65-74. [Persian]
26. Najafloou P, Yaghubi J. Combating environmental crises and development of biological ethics from the perspective of Quran and the teachings of Islam. First National Conference of Agricultural Sciences approaches in the light of the Holy Quran. Khuzestan: Khuzestan University of Agriculture and Natural Resources; 2015. [Persian]

27. Fahimi A, Mashhadi A. The intrinsic value and instrumental value in the philosophy of the environment (from philosophical approaches to legal strategies). *Research Science Quarterly* 2007; 11(1): 194-216. [Persian]
28. Rice G. Pro-environmental Behavior in Egypt: Is there a Role for Islamic Environmental Ethics?. *Journal of Business Ethics* 2006; 65(4): 373-390.
29. Biel A, Nilsson A. Religious values and environmental concern: Harmony and detachment. *Social Science Quarterly* 2005; 86(1): 178-191.
30. Cleveland M, Kalamas M, Laroche M. It's not easy being green: Exploring green creeds, green deeds and internal environmental locus of control. *Psychology and Marketing* 2012; 29(5): 293-305.
31. Rezvani M, Mousa Kazemi SM, Arefian M. Study of the environmental ethics level of students in the median age of Abhar city and its relation to demographic - social characteristics of the family. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development* 2012; 1(2): 13-23. [Persian]
32. Abdollarash M, Seif MH, Shobeiri SM, Khaliliy M. Qualitative Study of the Character Education as a New Approach to Environmental Ethics. *Bioethics Journal* 2017; 7(26): 51-60. [Persian]